

Rīgā, Datumu skatīt laika zīmogā, Nr. AJPG-ID-23/003

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai

Ūnijas ielā 45, Rīga, LV-1039

sprk@sprk.gov.lv

Par grozījumiem Inčukalna pazemes gāzes krātuves lietošanas noteikumos

Atsaucoties uz Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas izplatīto uzaicinājumu piedalīties piedāvāto IPGK lietošanas noteikumu (turpmāk – Noteikumi) izmaiņu apspriešanā, AS AJ Power Gas (turpmāk – AJPG) iepazīsinies ar piedāvāto un apkopojusi komentārus.

Pirmkārt, AJPG izsaka atzinību par IPGK operatora operatīvo rīcību 2022. gada iesūkņēšanas sezonas laikā, kad, reaģējot uz ģeopolitiskajiem notikumiem un enerģētisko krīzi, Conexus Baltic Grid nodrošināja IPGK dabasgāzes izņemšanas iespēju, nemazinot iesūkņēšanas jaudu. Tāpat pozitīvi vērtējama arī nodrošinātā iespēja dabasgāzi krātuvē iesūknēt izņemšanas sezonas laikā. Tieši šādi, fleksibili risinājumi faktiski izglāba reģiona dabasgāzes apgādes sistēmu no lielāka vai mazāka mēroga sabrukuma 2022. gada pavasarī un vasarā, kā arī ir palīdzējuši izvairīties no dabasgāzes plūsmu nesabalansētības šajā IPGK izņemšanas sezonā. Tie bija kārtējie piemēri, kad pārvades un uzglabāšanas sistēmas fleksibilitāte nosaka kopējās enerģētikas sistēmas spēju pārvarēt dažādus izaicinājumus.

Diemžēl piedāvātie Noteikumu grozījumi ir būtībā pretēji dabasgāzes uzglabāšanas sistēmas spējai nodrošināt fleksibilitāti tās lietotājiem, tāpēc ka tie ne vien (a) sarežģī uzglabāšanas jaudas izsoļu procesu, piešķirot tai iesūkņēšanas mēneša dimensiju, bet arī (b) saista uzglabāšanas sistēmas lietotājus pie stingra ilgtermiņa plāna, kura galējo formātu ne vienmēr var paredzēt (a) apakšpunktā minētās sarežģītības dēļ. Turklāt būtisks apstāklis ir tas, ka kopš 2023. gada 1. janvāri, kad spēkā stāties Krievijas Federācijas izcelsmes dabasgāzes importa aizliegums, enerģijas piegādātāji un lietotāji dzīvo citos dabasgāzes plūsmu organizēšanas apstākļos. No AJPG skatpunkta lielāks LNG izcelsmes dabasgāzes apjoms pārvades sistēmā nozīmē kalendāri izlīdzinātāku dabasgāzes piegāžu grafiku visā Baltijas-Somijas reģionā, nekā to esam pieraduši redzēt līdz šim, kad piegādes galvenokārt saņemām vasarā, tās uzglabājot patēriņam ziemā. Krietni lielāka nozīme gāzes plūsmu apjomos ir un būs arī starptautisku dabasgāzes cenu indeksu attīstībai, kas sen jau aizvirzījies no ierastā aptuveni 20 EUR/MWh līmeņa ar nelielām negatīvām novirzēm vasaras periodā. Dabasgāzes kā viegli pārvietojama energoresursa tirgus ir kļuvis globāls un arī tā cenas (un attiecīgi sistēmas lietotāju un dabasgāzes galapatērētāju interese par šī resursa iegādi) tiks noteiktas globāli, kas ne vienmēr sakrītīs ar iepriekš ierasto vasaras-iesūkņēšanas sezonas un ziemas-patēriņa sezonas dalījumu. Īsāk, pāreja uz LNG maina dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas sistēmu lietošanas paradumus un patēriņu veidos, ko grūti paredzēt, tāpēc arī esošā infrastruktūra un regulējums tās izmantošanai jāveido iespējami fleksibls.

Citiem vārdiem, piedāvātā Noteikumu redakcija izveido uzglabāšanas produktu rezervēšanas un izmantošanas sistēmu, kas ir stīva un neatbilstoša ārējiem apstākļiem (Krievijas gāzes importa aizliegums no 2023. gada sākuma, pāreja uz LNG piegādēm), kas izmantoti, lai argumentētu par tās ieviešanu. AJPG ieskatā būtu nevēlami akceptēt izmaiņas Noteikumos piedāvātajā redakcijā brīdī, kad energoapgādes sistēmā nepieciešama visa iespējamā fleksibilitāte. Aicinām konceptuāli apturēt ideju par uzglabāšanas jaudas produktu piesaistīšanu konkrētam periodam, līdz pagājusi vismaz viena apkures sezona, kurā dabasgāzes Baltijas reģionā nonāk galvenokārt LNG formā (tātad ne agrāk par

2024. gada pavasari), kad, iespējams, varētu sākt diskusiju par daļas, kas nepārsniegtu trešdaļu, no tehniskās iesūkņēšanas jaudas, izolāciju ar uzglabāšanas jaudai piesaistītu iesūkņēšanas likni.

Izmantojot iespēju paust uzglabāšanas sistēmas lietotāja viedokli, AJPG vēlas vērst uzmanību uz citām nepieciešamām izmaiņām Noteikumos. Kā jau esam rakstījuši iepriekšēju publisko konsultāciju ietvaros, spēja reaģēt uz iepriekš neparedzētu patēriņa kritumu ir būtiska ne vien (i) dabasgāzes pārvades uz uzglabāšanas sistēmas lietotājiem, jo ļauj izpildīt dabasgāzes pārvades sistēmas noteikumos noteikto sistēmas lietotāju pienākumu "nodrošināt, lai ievades pārvades sistēmā atbilstu izvadēm no pārvades sistēmas" jeb balansa pienākumu, (ii) sistēmu operatoriem, kuru pienākums ir nodrošināt sistēmu stabilu un drošu darbību, bet arī (iii) dabasgāzes patērētājiem, kuru maksā par dabasgāzi tiek iekļautas visas izmaksas, kas rodas dabasgāzes piegādes ķēdē, t.sk. balansēšanas izmaksas. Diemžēl spēkā esošā Inčukalna pazemes gāzes krātuves lietošanas noteikumu (turpmāk – Noteikumi) redakcija paredz, ka šāda iespēja sistēmas lietotājiem ir pamatīgi ierobežota no 2022. gada 1. maija, kad sāka piemērot Noteikumu 33.¹ punktu.

Kaut arī minētā Noteikumu punkta mērķis, kas ir novērst apzinātu liekas uzglabāšanas sistēmas ieejas vai izejas jaudas rezervāciju ar mērķi to vēlāk samazināt, tādējādi apdraudot sistēmas stabilitāti un citu lietotāju iespējas sistēmu izmantot, ir vērtējams pozitīvi, tā sasniegšanai izvēlēta metode ir pārāk skarba un pārāk ierobežo sistēmas lietotāju iespējas reaģēt uz iepriekš neparedzamām patēriņa izmaiņām. Tāpēc AJPG aicina pārskatīt šo normu, kuras noteiktie ierobežojumi, ņemot vērā ģeopolitiskās situācijas un ar to saistīto energoresursu un balansējošās dabasgāzes cenu un balansēšanas izmaksu kāpumu, atstās ievērojamas negatīvas sekas uz gan dabasgāzes, gan siltumenerģijas lietotāju izmaksām. Viena no iespējām, kā to darīt, ir paredzēt noteiktu, nelielu *tolerances* intervālu, kurā uzglabāšanas sistēmas lietotāji var koriģēt tirdzniecības paziņojumos norādīto apjomu. Līdzīga sistēma šobrīd tiek pielietota arī apvienotās Igaunijas-Latvijas un Somijas balansēšanas zonu starpsavienojumā *Balticconnector*, kur, lai novērstu apzinātu lieku pārvades sistēmas jaudu rezervāciju, tiek piemērota tās nepilnīgas izmantošanas maksa (*underutilization fee*) lietotājiem, kas vēlas renominēt piešķirto ikstundas apjomu par vairāk nekā 50 000 kWh/stundā. Tādējādi tiek novērsta apzināta lieku pārvades sistēmas jaudu rezervācija, tajā pašā laikā saglabājot nelielu intervālu jeb *toleranci*, kurā sistēmas lietotāji var pielāgot savu portfeli plūsmas un izvairīties no nebalansa, veicinot sistēmas stabilitāti un novēršot papildus izmaksas enerģijas galalietotājiem. Lai atvieglotu šāda *tolerances* intervāla praktisko ieviešanu piedāvājam mainīt Conexus Baltic Grid lietotās platformas algoritmu tādā veidā, kas ļautu mainīt gāzes dienas pēdējā stundā krātuvē noglabājamo/no tās izņemamo apjomu. Šāda risinājuma ieviešana nebūtu ne resursu, ne laika ietilpīga, taču ievērojami veicinātu sistēmas lietotāju spēju nodrošināt balansu, kā arī mazinātu izmaksas visiem enerģijas lietotājiem.

Lai nodrošinātu augstāk minēto mērķu sasniegšanu, AJPG aicina papildināt Grozījumu 1. punktu ar jaunu apakšpunktu šādā vai līdzīga satura redakcijā:
"1.17. izteikt 33.¹punktu šādā redakcijā:

33.¹ Sistēmas lietotājs var koriģēt tirdzniecības paziņojumā norādīto dabasgāzes daudzumu novietošanai vai izņemšanai no krātuves, iesniedzot jaunu tirdzniecības paziņojumu ne vēlāk kā 30 minūtes līdz gāzes dienas beigām, par apjomu, kas nepārsniedz 50 000 kWh/stundā. Par apjomu, kas pārsniedz 50 000 kWh/stundā, Sistēmas lietotājs, iesniedzot jaunu tirdzniecības paziņojumu ne vēlāk kā 30 minūtes līdz gāzes dienas beigām, gāzes dienas laikā var koriģēt tirdzniecības paziņojumā norādīto dabasgāzes daudzumu novietošanai vai izņemšanai no krātuves atlikušajām gāzes dienas stundām, kas sākas no stundas, kuras laikā tiek iesniegts jaunais tirdzniecības paziņojums. Sistēmas lietotāja jaunajā tirdzniecības paziņojumā norādīto dabasgāzes daudzumu novietošanai vai izņemšanai no krātuves sadala vienmērīgi pa atlikušajām stundām, ievērojot iepriekšējās stundās krātuvē novietoto vai izņemto dabasgāzes daudzumu. Sistēmas operators jauno tirdzniecības paziņojumu noraida, ja ar jauno tirdzniecības paziņojumu dabasgāzes daudzums tiek palielināts un tas pārsniedz dabasgāzes daudzumu, ko var novietot vai izņemt no krātuves gāzes dienas atlikušajās stundās, vai

ja ar jauno tirdzniecības paziņojumu dabasgāzes daudzums tiek samazināts un tas ir mazāks par atbilstoši tirdzniecības paziņojumam iepriekšējās stundās krātvē novietoto vai izņemto dabasgāzes daudzumu."

Ar cieņu,
Prokūrists

Krišjānis Baidekalns

ŠIS DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU